

องค์ความรู้เรื่องการตรวจสอบสุขภาพช้างเบื้องต้น

น.สพ.ดร.สิทธิเดช มหาสารวังกุล
ที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านสัตวแพทย์

รู้ได้อย่างไรว่าช้างป่วย ?

ลักษณะของช้างสุขภาพดี

1. ช้างที่มีสุขภาพดีตาจะแจ่มใส ไม่ขุ่นมัว สะอาด ไม่มีขี้ตาเกรอะกักราบ ๆ ดวงตา ตาจะกรอกกลิ้งอยู่เสมอ
2. เพดานปาก ลิ้น เยื่อช่องปากและเยื่ออ่อนในช่องจะมีสีชมพูอ่อน
3. ขณะอยู่ในท่ายืนมักจะแกว่งงวงและหางไปมา กระพือใบหู ขยับตัวตลอดเวลา
4. ผิวหนังมีความชุ่มชื้น สีค่อนข้างดำเป็นมัน เมื่อจับดูจะมีลักษณะหนาเป็นริ้วเย็นแต่นุ่ม
5. โคนเล็บทั้ง 4 เท้า มีเหงื่อซึมออกมาตลอดเวลา ลักษณะเล็บโค้งงอขึ้นสีคล้ำเป็นมัน
6. กินอาหารและหญ้าตลอดเวลา
7. บัสสาวะมีปริมาณมาก สีเหลืองอ่อน กลิ่นไม่ฉุน การถ่ายอุจจาระต่อครั้งประมาณ 4-6 ก้อน อุจจาระมีสีน้ำตาลอ่อน ทั้งนี้สีของอุจจาระอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามชนิดของอาหารที่ช้างกิน
8. ช้างที่แข็งแรงจะนอนหลับคืนละครั้งหรือสองครั้งในระหว่างเที่ยงคืนถึงตี 3 และจะไม่นอนกลางวันเลย
9. ลักษณะการกินอาหารจะไว ช้างจะหยิบอาหารมารอเตรียม ไว้โดยที่ไม่รอให้อาหารหมดปากก่อน

ลักษณะช้างป่วย

1. พับหูซ้ำ
2. ยืนนิ่ง ซึม
3. ยืนหลับตา บางครั้งล้มนอน
4. หางแกว่งช้า หรือไม่แกว่ง
5. โคนเล็บแห้ง ไม่มีเหงื่อ
6. งวงตก ไม่มีแรง
7. กินหญ้าช้า ไม่รวดเร็ว
8. บางครั้งหาว ยืนตัวสั่น

ภาพลักษณะเล็บที่มีเหงื่อซึมที่โคนเล็บ

การตรวจสุขภาพช้างเบื้องต้น

การตรวจสุขภาพช้างเบื้องต้น ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อการวินิจฉัย และทำการรักษาโรคขั้นต่อไป ซึ่งการตรวจสุขภาพช้างเบื้องต้นนั้นสามารถทำได้ 2 วิธี คือ การมองจากระยะไกล ซึ่งถือว่าการตรวจสุขภาพคร่าว ๆ และควรทำเป็นประจำทุกวัน ส่วนอีกวิธีคือ การตรวจระยะใกล้ เช่น การวัดอุณหภูมิ อัตราชีพจร อัตราการหายใจ ซึ่งการตรวจลักษณะนี้มักทำการตรวจในสัตว์กรณีที่แสดงอาการป่วย

การมองจากระยะไกล

เป็นการตรวจโดยใช้สายตาดูจากระยะไกล วิธีนี้จะสะดวกและปลอดภัยที่สุด ช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการสังเกตลักษณะเช่นนี้ คือ ช่วงเช้าที่ช้างอยู่เพียงเชือกเดียว อาจจะในป่าหรือจุดที่ผูกช้างก่อนนำมาใช้งาน โดยสิ่งที่ต้องสังเกต คือ

- ลักษณะการกิน
- ลักษณะการเดิน
- ลักษณะการนอน
- การโบกพัด ของหาง หู และงวง
- พฤติกรรมอื่น ๆ โดยทั่วไป

การมองจากระยะไกล

การตรวจระยะใกล้

➤ การวัดอุณหภูมิ

สามารถทำได้ 2 วิธี คือ

1. การใช้ปรอทวัดไข้ มีขั้นตอนดังนี้คือ

- 1.1 ผู้ที่จะทำการตรวจให้ใส่ถุงมือสีเขียวยาว
- 1.2 สลับให้ปรอท (อาจจะเป็นลักษณะสีแดงหรือสีน้ำเงิน) ลงไปอยู่ในกระเปาะก่อน
- 1.3 ทาสารหล่อลื่น อาจจะเป็นน้ำมันหรือพาราฟินเหลวก็ได้ ทั่วบริเวณแขนถึงข้อศอก
- 1.4 ถือปรอท (ดังภาพที่.....) แล้วสอดเข้าไปที่ทวารหนักของช้าง

**** การวัดปรอทที่ถูกวิธี ให้นำกระเปาะไปติดผนังด้านในด้านหนึ่งของรูทวารหนัก โดยให้ปรอทลึกมากกว่า 2 ใน 3 ของความยาวปรอท ****

1.5 ทิ้งไว้ประมาณ 1 นาที แล้วอ่านผล

การจับปรอทอย่างถูกวิธี

การวัดอุณหภูมิผ่านก้อนอุจจาระ

2. วัดผ่านก้อนอุจจาระ

- 2.1 รอจนมีอุจจาระใหม่ ๆ ตกลงมา
- 2.2 รีบเสียบปรอทลงตรงกลางอุจจาระประมาณ 2 ใน 3 ของความยาวปรอท
- 2.3 ทิ้งไว้ประมาณ 1 นาที แล้วอ่านผล

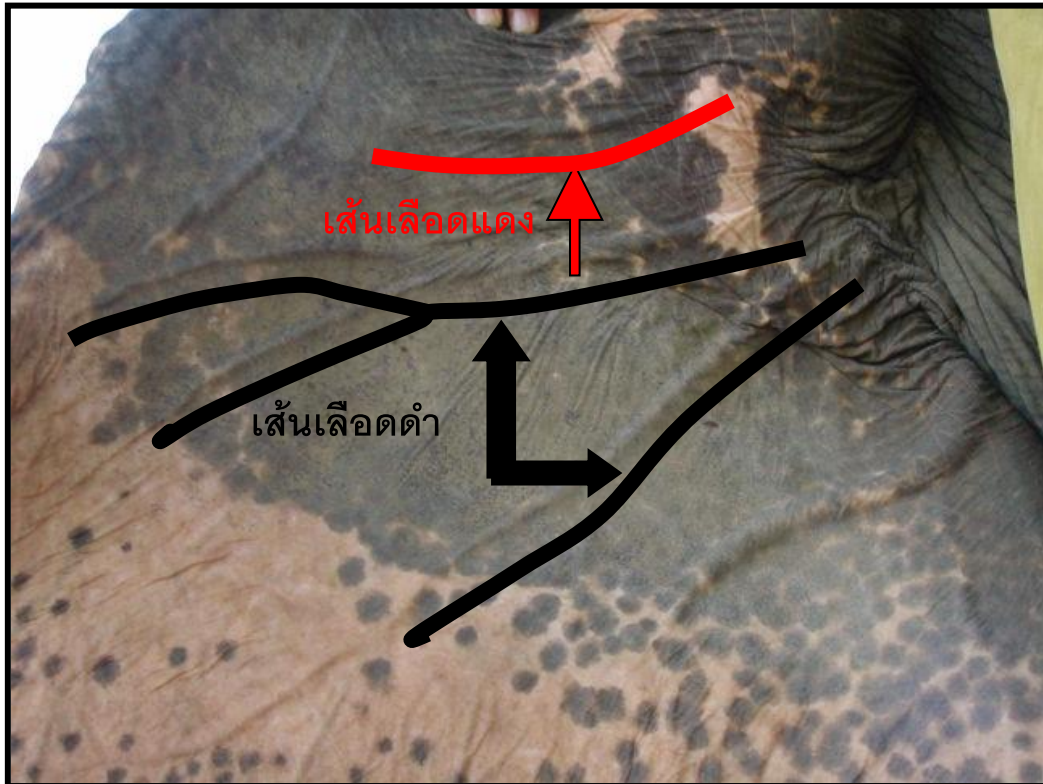
**** เมื่อนำมาอ่านผลให้บวกเพิ่มอีก 1 องศาเซลเซียส หรือ 1.8 องศาฟาเรนไฮต์ ****

อุณหภูมิปกติช้าง

● วัดโดยปรอท	36-37 ° C	หรือ	97.5-99 ° F
● วัดผ่านก้อนอุจจาระ	37-38 ° C	หรือ	99.3-100.8 ° F

➤ **การจับชีพจร**

เป็นตัวแทนบอกถึงการทำงานของหัวใจได้ โดยทำการจับที่เส้นเลือดแดงที่โคนหลังใบหู โดยเส้นเลือดจะมีความแข็ง ยืดหยุ่น และสามารถเคลื่อนไปมาได้มากกว่าเส้นเลือดดำ การจับใช้มือถนัดเบา ๆ ทัບเส้นเลือด และวัดอัตราการเต้นในช่วงเวลา 1 นาที

ชีพจรปกติของช้าง

อัตราการเต้นของชีพจร

25-35

ครั้ง / นาที

➤ **การวัดอัตราการหายใจ**

ดูได้จากการเพิ่มและขยายของช่องท้อง

อัตราการหายใจปกติ

อัตราการหายใจ

6

ครั้ง / นาที

➤ การวัดขนาด และน้ำหนัก

การวัดขนาดของช้าง ส่วนมากเพื่อใช้ในการดูแลการเจริญเติบโตของช้าง โดยใช้คู่กับการวัดน้ำหนักของช้าง ประกอบด้วย

- การวัดความยาวรอบอก
- การวัดความยาวรอบเท้า
- การวัดความยาวลำตัว
- การวัดความสูง

การคำนวณน้ำหนักของช้าง มีอยู่หลายสูตรด้วยกัน แต่ส่วนมากเป็นการคำนวณกลับจากการวัดความยาวรอบอก ในที่นี้ได้ยกตัวอย่างสูตรคำนวณน้ำหนักจากประเทศศรีลังกา ซึ่งสามารถแปลงค่าความยาวรอบอกที่วัดได้ในหน่วยเซนติเมตร เป็นค่าน้ำหนักโดยประมาณในหน่วยกิโลกรัม อย่างไรก็ตามวิธีนี้เป็นเพียงการประมาณการน้ำหนักตัวเท่านั้น จะไม่แม่นยำเท่ากับการชั่งจากเครื่องชั่งน้ำหนักโดยตรง

ความยาวรอบอก (เซนติเมตร)	น้ำหนัก (กิโลกรัม)	ความยาว รอบอก (เซนติเมตร)	น้ำหนัก (กิโลกรัม)	ความยาวรอบอก (เซนติเมตร)	น้ำหนัก (กิโลกรัม)
190	84	320	2424	450	4764
195	174	325	2514	455	4854
200	264	330	2604	460	4944
205	354	335	2694	465	5034
210	444	340	2784	470	5124
215	534	345	2874	475	5214
220	624	350	2964	480	5304
225	714	355	3054	485	5394
230	804	360	3144	490	5484
235	894	365	3234	495	5574
240	984	370	3324	500	5664
245	1074	375	3414	505	5754
250	1164	380	3504	510	5844
255	1254	385	3594	515	5934
260	1344	390	3684	520	6024
265	1434	395	3774	525	6114
270	1524	400	3864	530	6204
275	1614	405	3954	535	6294
280	1704	410	4044	540	6384
285	1794	415	4134	545	6474
290	1884	420	4224	550	6564
295	1974	425	4314	560	6744
300	2064	430	4404	565	6834
305	2154	435	4494	570	6924
310	2244	440	4584		
315	2334	445	4674		